

ITMS kód Projektu: 26140230002

ITMS kód Projektu: 26120130002

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

PROFESIJNÝ A KARIÉROVÝ RAST
pkrmpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Prioritná os:	Prioritná os 2 – Ďalšie vzdelávanie ako nástroj rozvoja LZ Prioritná os 4 – Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť BSK
Opatrenie:	2.1 Podpora ďalšieho vzdelávania 4.2 Zvyšovanie konkurencieschopnosti Bratislavského kraja prostredníctvom rozvoja terciárneho a ďalšieho vzdelávania
Prijímateľ:	Metodicko-pedagogické centrum
Názov projektu:	Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov
Kód ITMS projektu:	26140230002, 26120130002
Aktivita:	2.2 Tvorba a akreditácia programov kontinuálneho vzdelávania PZ a OZ

Program kontinuálneho vzdelávania

Rozvíjanie morálneho vedomia žiakov v škole

Ing. Henrieta Crkoňová
Metodicko-pedagogické centrum
Bratislava

Názov vzdelávacieho programu: **Rozvíjanie morálneho vedomia žiakov v škole**

Zdôvodnenie vzdelávacieho programu:

Spoločenské a politické zmeny v Európe na prelome storočí priniesli množstvo zásadných spoločenských zmien s ich pozitívnymi i negatívnymi dôsledkami do života celej spoločnosti, jej rôznych komunit, až po každodenný život jednotlivcov. Čoraz viac si uvedomujeme existenciu globálnych ekologických, sociálnych, technologických a personálnych problémov, ktoré majú systémový charakter a sú výsledkami našich minulých činov, významne ovplyvňujú našu budúcnosť a zároveň ohrozujú našu samotnú existenciu. Akú budeme mať budúcnosť pri zachovaní súčasných negatívnych trendov vývoja? V súvislosti s tým sa vynára ďalšia nájstojčivá otázka: kde hľadať riešenia, ako „scitlivieť a poľudšitiť“ súčasnú generáciu na problémy ľudstva a ich dôsledky? Odpoveď nachádzame v skvalitňovaní ľudského faktora – cez humanizáciu výchovy a vzdelávania, posunu hodnôt **od „mať, vlastniť“ k hodnotám „byť, vedome sa rozvíjať, zlepšovať sa ako človek“** s apelom na rozvíjanie zodpovedného, kultivovaného a slušného človeka schopného čeliť problémom súčasnej spoločnosti, asertívne chrániť svoje práva, ale zároveň neporušovať práva iných. Čoraz nájstojčivejšie si uvedomujeme, že výchova je dôležitejšia ako vzdelávanie, ale nenegujeme obsah vzdelávania, len poukazujeme na potrebu redukcie zbytočného a neefektívneho v ňom. Vo výchove je obrovský nedocenený a nedostatočne využitý potenciál. Stojíme pred nevyhnutnosťou posilňovania výchovných metód, venovania zvýšenej pozornosti prežívaniu, rozvíjaniu hodnotových systémov, motivácie a citov.

Dlhodobu sme svedkami **zlyhávania rodiny vo výchovných úlohách**. Parafrázujúc názor amerického psychológa J. R. Andersona o tom, že všetko zlo, demoralizácia a výchovné patológie medzi mladými ľuďmi dosahujú len také rozmery a dynamiku, aké im dovoľuje spoločnosť dospelých, poukazujeme na nevyhnutnosť významne doceniť myšlienku o dôležitosti výchovy, **spojenia srdca a mysle vo výchove** tak, aby jej výsledkom bola zvýšená citlivosť voči necitlivosti iných, aby sa výchovou naplnil obsah slov **slušnosť, úcta, čestnosť, transparentnosť** v každodennom živote. Nech nie sú preferenciami, za ktoré sa má človek hanbiť, ale naopak, nech sú prioritami jednotlivca i občianskej spoločnosti.

Otázky **dobra a zla** priťahovali pozornosť človeka odpradáva a teoretický základ pre ich skúmanie bol vytvorený v rámci filozofie, súčasťou ktorej je etika ako samostatná vedná disciplína, zaoberajúca sa špecifickým spoločenským javom – **morálkou**. V edukácii nie je cieľom jej filozofická analýza, ale skôr jej skúmanie z pohľadu edukačnej praxe.

E. Fromm už v roku 1993 napísal, že *„prvýkrát v histórii závisí fyzické prežitie ľudstva od radikálnej zmeny ľudského srdca“*. Kritizoval odsúvanie morálnych tém a vyzýval k posilneniu všetkého tvorivého, produktívneho a morálneho.

Rozvíjanie morálneho vedomia žiakov, hodnôt a prosociálnosti v súčasnej škole si zaslúži presun z konca radu na jeho začiatok. Obsahy predmetov v rámcovom učebnom pláne by nemali byť dominantne cieľmi edukácie, ale hlavne prostriedkami rozvíjania osobností žiakov a ich kompetencií potrebných pre uplatnenie sa v reálnom živote. Hlavne v súčasnosti, keď sa dlhodobo konštatuje *morálna bieda a úpadok* v spoločnosti. Tomáš Baťa ju považoval za hlavnú príčinu hospodárskeho úpadku v minulom storočí, ktorý sa podľa jeho názoru nedal sanovať peniazmi, ale návratom k hodnotám.

Človek sa ocitá často v situácii, keď sa musí vo veci morálky rýchlo rozhodnúť, zvyčajne pod tlakom, keď je plný protichodných emócií. A. Haas (1998) odporúča **„trénovať morálne svalstvo - sociálnu inteligenciu“**. Čím viac, tým prirodzenejšie dokáže človek kontrolovať svoje emócie a podnety, ktoré by ho mohli stiahnuť na zlú cestu. Všetci sme už neraz museli urobiť rozhodnutie s morálnymi aspektmi, takže vieme, aké to je byť v konflikte sami so sebou. Stáli sme na križovatke ciest a nevedeli sme sa rozhodnúť o tom, ktorou sa vydať, ktorá je tá správna. Máme svoje morálne zásady a máme svoj reálny život. Morálne hodnoty sú vždy ovplyvňované okolnosťami, kontextom situácie. Kontext a zásady nemožno od seba oddeliť. Pri **riešení morálnych dilem** je potrebné brať ohľad na všetky zúčastnené strany a zvažovať ich protichodné záujmy. V mnohých prípadoch sa musíme naučiť

zmieriť s tým, že nie je v našich silách zariadiť, aby boli všetci šťastní. Často ani neexistuje racionálny spôsob pre objektívne porovnanie jednotlivých záväzkov, požiadaviek a zásad. **Riešenie dilem nie je test s kľúčom správnych odpovedí, ale cesta za poznáním.** Je to hľadanie odpovedí na otázky: Za čím si stojím? Čomu verím? Ktoré hodnoty sú pre mňa najdôležitejšie?

Preto je dôležité, aby sa žiaci postupne učili morálne uvažovať, zvažovať svoje rozhodnutia, dokázať posudzovať alternatívy v rozhodovacích procesoch, argumentovať v prospech svojich rozhodnutí, ale aj naučiť sa akceptovať a uvažovať o protiargumentoch a dokázať o nich polemizovať. Aby to dokázali, potrebujú na to odborne a osobnostne pripravených učiteľov.

Druh kontinuálneho vzdelávania

Aktualizačné

Forma kontinuálneho vzdelávania

Kombinovaná – prezenčná a dištančná

Ciele vzdelávacieho programu

Hlavný cieľ:

Udržať a rozvíjať zručnosť pedagogických zamestnancov v rozvíjaní morálneho vedomia žiakov v škole prostredníctvom riešenia morálnych dilem a ďalších inovačných edukačných stratégií.

Špecifické ciele:

- rozšíriť si schopnosť profesionálne utriediť a aktívne používať teoretickú bázu základných kategórií etiky, morálnej inteligencie (morálka, svedomie, norma, mravnosť, cnosť, šťastie, viera, hodnoty, spravodlivosť, povinnosť, dôstojnosť, sebaovládanie) a koncepcií a teórií morálneho vývinu a ich pedagogicko-psychologické východiská,
- rozvíjať schopnosť používať základné pojmy a kategorizáciu hodnôt v rôznych modeloch výchovy k hodnotám a výchovy charakteru,
- prehĺbiť schopnosť vymedziť a charakterizovať spoločné znaky a rozdiely medzi emocionálnou, sociálnou a morálnou inteligenciou,
- rozšíriť schopnosť charakterizovať a aktívne aplikovať (vhodne kombinovať) tradičné a inovatívne metódy a stratégie v mravnej výchove,
- reflektovať vlastnú morálnu a emocionálnu inteligenciu a odbornosť-osobnostné predpoklady pre rozvíjanie morálneho vedomia iných,
- rozšíriť schopnosť projektovať procesy učenia sa žiakov v súlade s ich učebnými štýlmi, riadiť, podporovať a vyhodnocovať ich vhodnou reflexiou,
- prehĺbiť spôsobilosti vytvárať a osvojiť si efektívne metodiky interaktívneho a zážitkového učenia sa žiakov založených na ich sociálnom učení a aktivizácii, a tvorivo ich realizovať v edukačnom procese zameranom na formovanie morálneho vedomia žiakov,
- rozvíjať schopnosti efektívne spracovať vlastný zásobník rôznych typov morálnych dilem, pracovných listov, zdrojov a pomôcok a zdokonaľovať metodiku ich praktického využívania a hodnotenia, tvorivo, primerane rozvíjať interpersonálne, sociálne a občianske kľúčové kompetencie žiakov cez obsah morálnych dilem a ďalších efektívnych výchovných stratégií,
- prehĺbiť a rozšíriť základné vedomosti o niektorých metodikách výskumu (prieskumu) sociálnej inteligencie (TSBI, PESI...),
- prehĺbiť zručnosť realizovať a vyhodnotiť jednoduchý základný prieskum sociálnej a morálnej inteligencie v cieľovej skupine podľa vlastného výberu.

Obsah vzdelávacieho programu

Modul	Tematické zameranie	Časový rozsah	
		prezenčne	dištančne
1. modul Morálka a mravná výchova - minulosť a súčasnosť	<p>Morálna a sociálna inteligencia - ako rozvíjať a kultivovať dobro v nás.</p> <ul style="list-style-type: none"> - základné kategórie a pojmy - teórie výchovy alebo "hľadanie dobra" - ciele a obsah mravnej výchovy - metódy mravnej výchovy - vlastná reflexia - dotazníky EQ a SQ <p>Dištančná úloha k modulu 1: Vlastná úvaha o potrebe rozvíjania morálneho vedomia v kontexte osobných skúseností.</p> <p>Výstup: Písomne spracovaná téma v rozsahu max. 3 normostrany, formát A4.</p> <p>Spätná väzba: zovšeobecnenie identifikovaných problémov, príčin a diskusia k nim.</p>	1 1 1 1 2	3
Spolu		6	3
2. modul Pedagogicko- psychologické východiská	<p>Koncepcie a teórie morálneho vývinu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jean Piaget – analýza morálneho úsudku dieťaťa - Lawrence Kohlberg a jeho štádia morálneho vývinu - H. Bull a jeho teória morálneho vývinu - E. Turriel a L. Nucci – sociálne domény - Mužská a ženská morálka <p>Analýza procesu morálneho vývinu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inteligencia a morálny vývin - Vzťah poznávacej a emocionálnej zložky : mravné vedomie a cítenie - Vzťah morálneho usudzovania a konania: normy a správanie - Obžaloba poslušnosti (S. Milgram) a fenomén situačného zla (P. Zimbardo) - Altruizmus a prosociálnosť a ich rozvíjanie v škole <p>Dištančná úloha: Spracovať minimálne 8 problémových situácií zo školského aj mimoškolského prostredia ako východiská pre formuláciu morálnych dilem.</p> <p>Výstup: Písomne spracované problémové úlohy v štruktúre: čo? (popis situácie), kde? (popis prostredia), ako sa to zistilo? (zdroj informácií, kanál), ako sa to riešilo? (popis postupu riešenia: kto, ako, s kým, prečo...), čo z toho vyplynulo? (dôsledky), opatrenia, prevencia, resp. intervencia. Formát A4, rozsah max. 5 normostrán.</p> <p>Spätná väzba: Skupinová prezentácia, spracovanie, posúdenie a výber pre spoločnú prácu.</p>	2 2 1 1 2 2	4
Spolu		16	4
3. modul Škola a výchova k hodnotám	<p>Morálne vedomie v kontexte výchovy k hodnotám</p> <ul style="list-style-type: none"> - Základné pojmy - Kategorizácia hodnôt - Hodnotový systém 	1 1 2	

	- Modely výchovy charakteru: <ul style="list-style-type: none"> ○ Model R. R. Olivara ○ Model T. Lickona ○ Model M. Berkowitza 	2	
Spolu		6	0
4. modul Didaktické inšpirácie v oblasti metód a stratégií výchovy	Tradičné a inovačné metódy v rozvíjaní morálneho vedomia žiakov v škole <ul style="list-style-type: none"> - Modifikovaná metóda R. R. Olivara - Skúsenostný model učenia sa podľa D. A Kolba Morálne dilemy: <ul style="list-style-type: none"> - typy, požiadavky a zásady používania a tvorby pre rôzne cieľové skupiny žiakov. - Aktivity riešenia konkrétnych morálnych dilem. - Formulácia vlastných morálnych dilem na základe spracovaných problémových situácií. - Metodika prieskumu morálnej/sociálnej inteligencie. Dištančná úloha: Spracovať minimálne 4 rôzne dilemy na základe predložených problémových situácií aj s podnetovými otázkami pre ich riešenie s teoretickým kontextom a návodom na realizáciu. Výstup: Písomne spracované 4 konkrétne dilemy rôzneho typu aj s podnetovými otázkami. Formát A 4. Rozsah - podľa typu dilemy a jej rozpracovania. Spätná väzba: Prezentácia v skupine, diskusia a výber najzaujímavejších dilem pre spoločnú diskusiu.	2 2 4 8 2 2	5
Spolu		20	5
SPOLU		48	12

Hlavné metódy, formy a spôsoby realizácie vzdelávacieho programu:

Uprednostňujeme socio-konstruktivistický prístup: Zážitkové učenie založené na sociálnom učení a aktivizácii účastníkov; práca v skupinách, psychoetický výcvik, skupinové a tvorivé riešenie problémov, morálne dilemy a ich riešenie cez hranie rolí, modelovanie konkrétnych situácií, riadená diskusia, interaktívne prednášky, sebareflexia.

Ich spoločným menovateľom je, že nielen informujú, ale poskytujú účastníkom skúsenosť, podporujú proces ich vlastného uvažovania, tvorivosť, umožňujú im v spoločných interakciách rozvíjať svoje sociálno-komunikačné zručnosti, v konfrontácii s ostatnými vyjasňovať a formovať vlastné názory, učiť sa rešpektovať názory a postoje iných. Umožňujú vytvárať si úsudok na danú tému z vlastného prežívania a zážitkov, ktoré potom prirodzeným spôsobom ovplyvňujú ich hodnoty, postoje a správanie.

Profil absolventa:

Absolvent vzdelávacieho programu dokáže aktívne využívať poznatky z oblasti rôznych teórií edukácie a pedagogicko-psychologických koncepcií morálneho vývinu so zameraním na rozvíjanie mravného vedomia žiakov v školskej edukácii prostredníctvom riešenia morálnych dilem v kontexte skúsenostného modelu učenia sa a ďalších inovačných edukačných stratégií .

Rozsah vzdelávacieho programu:

Spolu 60 hodín, z toho prezenčne 48 hodín a dištančne 12 hodín

Trvanie vzdelávacieho programu:

najviac 10 mesiacov

ITMS kód Projektu: 26140230002

ITMS kód Projektu: 26120130002

Bližšie určená kategória, podkategória pedagogických zamestnancov, kariérový stupeň, kariérová pozícia:

Kategória pedagogických zamestnancov:

- učiteľ

Podkategória pedagogických zamestnancov:

- učiteľ pre primárne vzdelávanie (prvý stupeň základnej školy),
- učiteľ pre nižšie stredné vzdelávanie (druhý stupeň základnej školy),
- učiteľ pre nižšie stredné odborné vzdelávanie, stredné odborné vzdelávanie, úplné stredné všeobecné vzdelávanie, úplné stredné odborné vzdelávanie a učiteľ pre vyššie odborné vzdelávanie (učiteľ strednej školy),
- učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie.

Kariérový stupeň:

- samostatný pedagogický zamestnanec,
- pedagogický zamestnanec s prvou atestáciou,
- pedagogický zamestnanec s druhou atestáciou.

Kariérová pozícia: -

Vyučovaci predmet: etická výchova, občianska náuka, výchova umením, dejepis, umenie a kultúra, pedagogika, psychológia.

Podmienky pre zaradenie uchádzačov na kontinuálne vzdelávanie:

Program kontinuálneho vzdelávania je určený pre kategóriu učiteľ v uvedených podkategóriách, ktorý spĺňa kvalifikačné predpoklady na vyučovanie uvedených predmetov v súlade s vyhláškou MŠ SR č. 437/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov a ktorý má absolvovaných **aspoň šesť mesiacov** pedagogickej činnosti (§ 35 ods. 9 zákona č. 317/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Spôsob prihlasovania:

Písomná prihláška na kontinuálne vzdelávanie podpísaná uchádzačom.

Spôsob preukázania príslušnosti k cieľovej skupine:

V prihláške riaditeľ školy svojim podpisom potvrdzuje správnosť uvedených údajov, riaditeľovi školy potvrdzuje prihlášku zriaďovateľ.

Ak riaditeľ školy nepotvrdí zaradenie pedagogického zamestnanca do kariérového stupňa, kategórie alebo podkategórie, posúdi poskytovateľ oprávnenie na zaradenie pedagogického zamestnanca na základe príslušných dokumentov, ktoré pedagogický zamestnanec predloží poskytovateľovi.

Spôsob ukončovania a požiadavky na ukončenie vzdelávacieho programu

Aktualizačné vzdelávanie sa ukončuje záverečnou prezentáciou pred účastníkmi a lektorom vzdelávania.

Požiadavky na ukončenie vzdelávacieho programu:

1. Najmenej 80 % účasť z celkového rozsahu prezenčnej formy vzdelávania.
2. Spracovanie a odovzdanie všetkých výstupov z dištančnej formy vzdelávania.
3. Záverečná prezentácia spracovaná v programe PowerPoint v rozsahu 10 - 12 snímok, v ktorej budú uvedené:
 - konkrétne zisky z absolvovaného vzdelávania pre vlastnú edukačnú prax,
 - taxatívne pomenované oblasti svojho pedagogického pôsobenia, v ktorých najvýraznejšie identifikuje potrebu zmeny v zmysle aktívnej práce vo formovaní morálneho vedomia žiakov,
 - výsledky vlastného prieskumu morálnej inteligencie podľa určenej metodiky v cieľovej skupine podľa vlastného výberu,

- hodnotenie vlastných skúseností z aplikácie konkrétnej morálnej dilemy, jej praktického využitia pri riešení konkrétnej problémovej situácie v edukačnej praxi.

Personálne zabezpečenie vzdelávacieho programu:

Garant: PaedDr. Lenka Rovňanová, PhD., učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie s druhou atestáciou a aprobáciou pedagogika - etická výchova, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko, Horná 97, Banská Bystrica.

Garant spĺňa požiadavky § 43 ods. 4 a 5 zákona č. 317/2009 Z. z v znení neskorších predpisov.

Lektori: učители pre kontinuálne vzdelávanie spĺňajúci kvalifikačné predpoklady: vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, minimálne s prvou atestáciou a najmenej sedem rokov pedagogickej činnosti, učители vysokých škôl vedecky a pedagogicky pôsobiaci v tematickej oblasti vzdelávacieho programu a ďalší odborníci z praxe.

Lektori musia spĺňať podmienky Čl. 2 bodu 12 Smernice 18/2009-R.

Finančné, materiálne, technické a informačné zabezpečenie vzdelávacieho programu:

Finančné zabezpečenie:

Náklady spojené so vzdelávaním budú hradené z Národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov a z prostriedkov rozpočtu MPC. V prípade viacdňových vzdelávacích podujatí bude ubytovanie a stravovanie hradené iba z prostriedkov Národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Cestovné náklady účastníka vzdelávania hradí vysielajúca organizácia, resp. účastník sám.

Materiálne zabezpečenie vzdelávania:

pracovné listy, formát A4, flipchartové listy, fixky na flipchartový papier, lepiaca guma / papierová páska

Technické a informačné zabezpečenie:

Štandardná miestnosť pre 20 - 25 účastníkov s variabilným nábytkom, vhodná na skupinovú prácu a zážitkové učenie s technickým vybavením - CD prehrávač, dataprojektor, notebook, biela flipchartová tabuľa.

Súčasťou vzdelávania bude aj štúdium odborných odporúčaných zdrojov:

1. Anzenbacher, A. 1994. Úvod do etiky. 1. vyd. Praha : Zvon, 1994. ISBN 80-7113-111-3
2. Bertrand, Y. 1998. Soudobé teorie vzdělávání. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-216-5
3. Fromm, E. 1993. Strach ze svobody. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1993.
4. Goleman, D. 1997. Emoční inteligence. Proč může být emoční inteligence důležitější než IQ. 1. vyd. Praha : Columbus, 1997. ISBN 80-85928-48-5.
5. Haas, A. 1998. Morální inteligence. Jak rozvíjet a kultivovat dobro v nás. 1. vyd. Praha : Columbus, 1998. ISBN 80-7249-010-9.
6. Kaliský, J. 2011. Slovné metody v etické výchově. In Valica, M. et al. Modely výučby etické výchovy a kompetenčního profilu učitele etické výchovy. 1. vyd. Banská Bystrica: PF UMB, 2011. ISBN 978-80-557-0326-8. s. 103-109.
7. Kulišťák, P. 2011. Neuropsychologické základy morálky. In Weiss, P. et al. Etické otázky v psychologii. 1. vyd. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-845-6.
8. Labáth, V. 1999. Tréninové metody vo vyučovaní. In I. Rapoš (ed). Občan a demokracia. Metodická príručka. Bratislava : Nadácia Občan a demokracia, 1999. ISBN 80-967169-9-9. s. 11-20.
9. Ligas, Š. (ed.). 2009. Mravná výchova v školách na Slovensku a v zahraničí. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Banská Bystrica : PF UMB, 2009. ISBN 978-80-8083-822-5.

ITMS kód Projektu: 26140230002

ITMS kód Projektu: 26120130002

10. Oravcová, J. - Kariková, S. 2011. Psychológia v edukácii. 1. vyd. Banská Bystrica : PF UMB, 2011. ISBN 978-80-557-0123-3.
11. Piovarčiová, T. - Halašová, D. - Miháliková, J. - Bagalová, L. - Gogolová, D. 2010. Novo vynárajúce sa potreby detí na Slovensku. Prieskumná štúdia. 1. vyd. Bratislava : IUVENTA, 2010. ISBN 978-80-8072-102-2.
12. Vacek, P. 2008. Rozvoj morálneho vedomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4.
13. Zelina, M. 2010. Teórie výchovy alebo hľadanie dobra. 2. vyd. Bratislava : SPN – Mladé letá, 2010. 232 s. ISBN 978–80–10–01884.
14. Zelinová, M. 2011. Hry pro rozvoj emocí a komunikace: koncept a model tvořivě humanistické výchovy. 2. vyd. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0036-9.

Návrh počtu kreditov:

Spolu **14 kreditov:**

12 kreditov za rozsah vzdelávania a **2 kredity** za spôsob ukončenia vzdelávania.